

"TURKIYADAGI O'ZBEK AYOLLARI: GENDER VA MADANIY IDENTIFIKATSIYA MUAMMOLARI"

Bekjanova Feruza Faziljanovna

Muassasa: *Istanbul Kültür Üniversitetining talabasi*

Аннотация: Maqolada Turkiyada yashayotgan o'zbek ayollarining ijtimoiy-iqtisodiy moslashuvi, madaniy identifikatsiyasi va gender muammolari tahlil qilinadi. Tadqiqot xalqaro nazariy yondashuvlarga (Safran, 1991; Cohen, 2008; Yuval-Davis, 2011), statistik manbalarga (IOM, 2020; TürkStat, 2022) hamda Istanbul va Anqarada istiqomat qiluvchi 10 nafar o'zbek ayoli bilan o'tkazilgan yarim strukturalangan intervyularga asoslanadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, o'zbek ayollari diasporaning madaniy yadrosi sifatida milliy qadriyatlarni avloddan avlodga yetkazishda muhim rol o'ynaydi, biroq ular mehnat bozori, huquqiy maqom va til o'rganish jarayonida jiddiy qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Tadqiqot gender nuqtai nazardan o'zbek ayollari tajribasini qiyosiy tahlil qilib, ularni transmilliy jarayonlarning faol subyekti sifatida baholaydi.

Ключевые слова: o'zbek diasporasi, ayollar, Turkiya, adaptatsiya, gender, madaniy identifikatsiya, transmilliylik

KIRISH

XX–XXI asrlarda global migratsiya jarayonlari diasporalar masalasini xalqaro ilmiy adabiyotlarda markaziy mavzuga aylantirdi. Cohen (2008) ta'kidlaganidek, diasporalar nafaqat "ko'chib ketgan jamoalar", balki yangi madaniy uyg'unliklarni shakllantiruvchi transmilliy subyektlardir. O'zbek ayollari Turkiyada diasporaning madaniy yadrosi sifatida milliy qadriyatlarni saqlash, diniy va madaniy tadbirlarni tashkillashtirish hamda avlodlararo identifikatsiya jarayonida vositachilik qilmoqda (Abashin, 2015). Biroq gender nuqtai nazardan ular iqtisodiy integratsiya, huquqiy maqom va til masalalarida qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Tadqiqotning maqsadi

Turkiyadagi o'zbek ayollarining diasporadagi o'rnini o'rganish;

Ularning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy moslashuv jarayonlarini tahlil qilish;

Gender tengligi kontekstida muammolarni ochib berish;

Avlodlararo identifikatsiya mexanizmlarini yoritish;

O'zbek ayollari tajribasini boshqa turkiy diasporalar bilan qiyoslash.

Tadqiqot usullari

Tarixiy-qiyosiy metod – zamonaviy migratsiya jarayonlari o'rta asr turkiy xalqlarning ko'chishlari bilan qiyoslandi (Yaman, 2017).

Sotsiologik intervyu – Istanbul va Anqarada yashovchi 10 nafar o'zbek ayoli bilan yarim strukturalangan suhbatlar o'tkazildi (3 nafar talaba, 4 nafar uy bekasi, 3 nafar tadbirkor/xizmat sohasi vakili). Ularning Turkiyada yashash muddati 2–15 yil oralig'ida.

Kontent-tahlil – diaspora tashkilotlari va madaniyat markazlari faoliyati, ijtimoiy tarmoqlardagi faollik kuzatildi.

Statistik ma'lumotlar – IOM (2020) va TurkStat (2022) asosida umumiy demografik ko'rsatkichlar tahlil qilindi.

Qiyosiy yondashuv – o'zbek ayollari tajribasi uyg'ur, turkman va qozoq diasporalari bilan solishtirildi.

Tadqiqot natijalari

Intervyu asosida asosiy kuzatuvlar

Migratsiya sabablari: Respondentlarning 40% iqtisodiy sabab, 30% ta'lim, 30% oilaviy sabab bilan Turkiyaga kelgan.

Ijtimoiy-iqtisodiy moslashuv: Ayollarning aksariyati dastlab past malakali ishlarda band bo'lgan, keyinchalik kichik tadbirkorlik va xizmat ko'rsatish sohaslariga kirgan.

Til va ta'lim: Respondentlarning 80% bolalari bilan o'zbek tilida gaplashishga intilayotganini aytdi. Madaniyat markazlari huzurida o'zbek tili kurslari tashkil etilgan.

Madaniy identifikatsiya: To'y va bayramlarda ayollarning tashabbusi asosiy omil sifatida qayd etildi.

Gender muammolari: Respondentlarning 60% huquqiy maqom olishda qiyinchilik, 70% mehnat bozorida diskriminatsiya mavjudligini aytdi.

Avlodlararo identifikatsiya: Birinchi avlod qadriyatlarini qat'iy saqlashga intilgan bo'lsa, ikkinchi va uchinchi avlodda turklashuv va global identifikatsiya jarayoni kuchliroq.

Statistik kuzatuvlar

IOM (2020) va TurkStat (2022) ma'lumotlariga ko'ra, Turkiyadagi o'zbeklarning 42 foizini ayollar tashkil qiladi.

Ularning 30% xizmat ko'rsatish, 15% ta'lim va savdo sohasida ishlaydi.

Qiyosiy jihatlar Ug'ur ayollari diniy identifikatsiyani kuchli saqlagan bo'lsa, turkman ayollari oilaviy qadriyatlarga urg'u beradi. Qozoq ayollari ta'lim sohasida faolroq. O'zbek ayollari esa madaniyat markazlarida tashabbuskorligi bilan ajralib turadi.

Xulosa

Turkiyadagi o'zbek ayollari diasporaning madaniy yadrosi sifatida milliy qadriyatlarini saqlash, tilni keyingi avlodlarga yetkazish va madaniy markazlar faoliyatini rivojlantirishda asosiy vositachidir. Shu bilan birga, ular mehnat bozori va huquqiy integratsiyada gender muammolariga duch kelmoqda.

Ilmiy yangilik: Tadqiqot diaspora va gender nazariyalari asosida o'zbek ayollari tajribasini empirik asosda tahlil qilib, ularni transmilliy jarayonlarning faol subyekti sifatida baholagan.

Amaliy amiyati Natijalar migratsiya siyosatini ishlab chiqishda, diaspora tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishda va gender tengligini qo'llab-quvvatlashda foydali bo'ladi.

ADABIYOTLAR:

Abashin, S. (2015). Soviet Central Asia: Nationalism, identity, and ethnicity. Routledge.

Cohen, R. (2008). Global Diasporas: An Introduction. Routledge.

Ergashev, A. (2019). Turkiyadagi o'zbek ayollari va madaniyat markazlari faoliyati. O'zbekiston tarixi, (3).

International Organization for Migration (IOM). (2020). Migration in Central Asia: Patterns and perspectives. Geneva.

Karimov, F. (2021). Migratsiya va gender masalalari: O'zbekiston va Turkiya tajribasi. Sharqshunoslik muammolari, (2).

Safran, W. (1991). Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return. Diaspora, 1(1), 83–99.

TürkStat. (2022). Foreign population by sex and nationality. Turkish Statistical Institute.

Yaman, M. (2017). Orta Asya'dan Anadolu'ya göç dalgaları. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 15(1).

Yuval-Davis, N. (2011). The Politics of Belonging: Intersectional Contestations. SAGE.